

Folk-
bildnings-
rådet

Budgetunderlag

2026-
2028

Sammanfattning

Med stöd av bland annat Folkbildningsrådets Samlade bedömning 2024 föreslår Folkbildningsrådet att följande medel, utöver de som beslutats för statens budget 2025 samt aviserats 2026–2027, anvisas:

- **277 miljoner kronor permanent till folkhögskolan för förstärkning av det ordinarie statsbidraget (anslag 14:2).**
- **150 miljoner kronor till studieförbunden år 2026 samt därefter permanent (återföring av aviserad neddragning, anslag 14:1).**
- **210 miljoner kronor 2026, 366 miljoner kronor 2027 och 2028 till en kompetensförsörjningssatsning som omfattar 2 000 nya årsstudieplatser i yrkeskurs på folkhögskola höstterminen 2026, 4 000 platser 2027 och 4 000 platser 2028 (anslag 14:2).**
- **20 miljoner kronor 2026, 40 miljoner 2027 samt 80 miljoner kronor 2028 för genomförande av försöksverksamheter inom ramen för studiecirkel i kursform med inriktning på yrkessvenska för personer långt från arbetsmarknaden (anslag 14:1).**
- **120 miljoner kronor årligen 2026–2028 till ett kompetenslyft om AI och digital delaktighet (anslag 14:1 och 14:2).**
- **150 miljoner kronor årligen 2026–2028 till en folkbildningskampanj för stärkt beredskap och civilt försvar (anslag 14:1 och 14:2).**

Pris- och löneuppräknings

Kostnaderna för studieförbund och folkhögskolor för löner, lokaler och andra delar i verksamheten stiger i takt med den allmänna ökningen av priser och löner. Ingen pris- och löneuppräknings av statsbidraget har dock gjorts sedan 2015, vilket medfört att det har urholkats kraftigt. För att bibehålla kvaliteten i verksamheten behöver en pris- och löneuppräknings tillföras anslaget.

Ekonomiska förutsättningar

Folkbildningsrådets förvaltningskostnader

Folkbildningsrådets förslag

- Att Folkbildningsrådets kostnader för förvaltningen av statsbidragen till studieförbund och folkhögskolor ska belasta de båda folkbildningsanslagen 14:1 och 14:2 inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Skälen för förslaget

Sedan 2024 belastar Folkbildningsrådets kostnader för att fördela statsbidraget endast anslag 14:1 Statsbidrag till studieförbund. Folkbildningsrådets avlyft behöver med denna ordning anges i budgetunderlaget till regeringen.

Folkbildningsrådet anser att kostnaderna för förvaltningen av statsbidragen till studieförbund och folkhögskolor ska belasta de båda folkbildningsanslagen 14:1 och 14:2 inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Med nuvarande upplägg uppstår betydande problem i förhållande till styrningen av Folkbildningsrådet. Föreningens stadgar kräver att medlemmarna fattar beslut om budgetram för kommande år vid höstens representantskap. Underlag för beslutet måste därmed tas fram ett och ett halvt år i förväg för att kunna anges i budgetunderlaget. Det innebär att osäkra uppskattningar av kommande behov läggs till grund för Folkbildningsrådets avlyft som då riskerar att bli feldimensionerade.

Anslag 14:1

Folkbildningsrådet föreslår att nuvarande beskrivning av anslag 14:1 "Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till studieförbund och för utgifter för Folkbildningsrådets kostnader för att fördela statsbidrag i enlighet med förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen" i *första hand* ersätts med följande formulering:

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till studieförbund och för del av de förvaltningskostnader Folkbildningsrådet har för att fördela statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor i enlighet med förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

I *andra hand* med följande formulering:

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till studieförbund och för utgifter för Folkbildningsrådets kostnader för att fördela statsbidrag till studieförbund i enlighet med förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Anslag 14:2

Folkbildningsrådet föreslår att nuvarande beskrivning av anslag 14:2 "Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till folkhögskolor" i *första hand* ersätts med följande formulering:

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till folkhögskolor och för del av de förvaltningskostnader Folkbildningsrådet har för att fördela statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor i enlighet med förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

I *andra hand* med följande formulering:

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till folkhögskolor och för utgifter för Folkbildningsrådets kostnader för att fördela statsbidrag till folkhögskolor i enlighet med förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Folkhögskolans ekonomi

Folkbildningsrådets förslag

- Att anslag 14:2 tillförs 277 miljoner kronor permanent.

Skälen för förslaget

Folkbildningsrådet sammanställer varje år en rapport om folkhögskolornas ekonomi. 2023 års rapport visar en negativ utveckling för de senaste tre åren. Antalet folkhögskolor som redovisar underskott i folkbildningsverksamheten har ökat kraftigt, från 21 skolor år 2021 respektive 37 skolor år 2022, till 95 folkhögskolor eller 60 procent av folkhögskolorna år 2023. Det genomsnittliga underskottet är -1 605 tkr.

Det negativa resultatet för 2023 är en följd av avslutade särskilda satsningar om yrkesinriktade utbildningar våren 2022 samt neddragningar av antalet platser 2023. Kostnaderna för att låta deltagare fullfölja påbörjade utbildningar har varit betydande samtidigt som intäkter i form av riktade statsbidrag försvann.

Det finns en stor risk att tillgången till utbildning på folkhögskola försvagas de kommande åren på grund av brist på resurser. Kostnaden för att hålla den kvalitet som bedöms krävas för utbildning av personer med behov av särskilt stöd på grund av en funktionsnedsättning, brister i svenska språket, eller tidigare kort utbildning, har blivit alltför hög.

Nio folkhögskolor av tio har behövt göra neddragningar under 2023 eller 2024 enligt en enkät som Folkbildningsrådet genomförde i december 2024. Vanliga besparingsåtgärder bland folkhögskolorna är att minska på personalen, framför allt lärarna, men också att lägga ned kurser. Nära 60 procent av de svarande folkhögskolorna har lagt ned kurser eller utbildningar och nära 50 procent av dem har tagit emot färre deltagare under perioden.

De två tredjedelar av folkhögskolorna som har minskat sin lärarkår har i praktiken minskat den med motsvarande tre heltidsanställningar, en neddragning med 14 procent. Särskild kurs har drabbats hårdare av neddragningar än allmän kurs, framför allt är det mycket fler folkhögskolor som lagt ned särskilda kurser. En majoritet av de folkhögskolor som bedrev yrkesutbildningar år 2022 har behövt lägga ned sådana. Detsamma gäller särskilda kurser riktade till personer med funktionsnedsättning, men framför allt har folkhögskolorna där behövt minska det extra stödet.

Andelen deltagare på folkhögskola med funktionsnedsättningar har ökat stadigt under flera år.¹ Folkhögskolans pedagogik och miljö möter i hög grad de behov som deltagare med olika funktionsnedsättningar har för att lyckas studera, må bättre, bli mera självständiga och komma vidare mot etablering eller meningsfull sysselsättning. Samtidigt signalerar skolor att de har allt svårare att finansiera kurser med merkostnader som tillkommer på grund av deltagarnas mer omfattande behov av anpassningar och stöd. Till exempel erbjuds i dag färre kurser för deltagare med afasi och med intellektuell funktionsnedsättning.

Närmare om beräkningen av förslaget

År 2024 och 2025 var statsbidraget per årsstudieplats 76 461 kronor.

Folkbildningsrådets rapport om folkhögskolans samlade ekonomi 2023 visar att kostnaden för en årsstudieplats på folkhögskola år 2023 var 113 946 kronor.

Verksamhet på folkhögskola samfinansieras av staten och regionerna, och regionernas bidrag samma år var 24 924 kronor per årsstudieplats. Summan inkluderar huvudmannabidrag, mobilitetsersättning vid studier i annan region

¹ 2019 var andelen deltagare i allmän kurs med minst en funktionsnedsättning som bedömdes påverka studiesituationen 35 procent medan den var 40 procent år 2023. I särskild kurs ökade andelen från 13 till 15 procent samma period. Bland yngre deltagare är andelarna högre.

samt inomregionalt bidrag. För att täcka kostnaderna för utbildning på folkhögskola skulle statsbidraget behöva öka med 8 660 kronor per årsstudieplats före indexuppräkning i ett första steg år 2026, vilket motsvarar 277 miljoner kronor i ökat statsbidrag till folkhögskolan.

Inför budgetåret 2024 äskade Folkbildningsrådet en utökning av det ordinarie statsbidraget till folkhögskolorna med 440 miljoner kronor. Då regeringen endast tillförde 100 miljoner kronor beslutade Folkbildningsrådet i december 2023 att som ett första steg sänka folkhögskolornas sammanlagda beting från 33 000 till 32 000 årsstudieplatser. Inför budgetåret 2025 valde styrelsen att ligga kvar på samma nivå. Mot bakgrund av det försämrade läget i folkhögskolornas ekonomi 2023 och 2024 konstaterar Folkbildningsrådet att det fortsatt finns stora behov av en resursförstärkning. Frågan om antalet årsstudieplatser 2026 kommer att behöva övervägas i relation till den ekonomiska utvecklingen.

Studieförbundens ekonomi

Folkbildningsrådets förslag:

- Att anslag 14:1 tillförs 150 miljoner kronor permanent.

Skälen för förslaget

Studieförbundens intresseorganisation, Studieförbunden i samverkan (Studieförbunden) visar hur nedskärningar av statsbidraget med 250 miljoner kronor år 2024 har påverkat studieförbundens verksamheter. Redan tidigt 2024 kunde Studieförbunden visa att musiklivet drabbas särskilt hårt när replokaler och scener i hela landet stängs ner. Musikhus i Gävle, Luleå och Falun har avvecklats och den negativa utvecklingen fortsätter. Även det lokala föreningslivet har drabbats av nedskärningarna när studieförbunden har behövt säga upp personal och stänga verksamhetslokaler på flera orter i landet. Askersund, Burträsk, Herrljunga, Mellerud, Skellefteå och Tranås är några exempel. Fler exempel finns och tillkommer.²

De konsekvenser som Studieförbunden har visat bekräftas av svaren på en enkätundersökning som Folkbildningsrådet har sammanställt i en rapport i januari 2025.³ Samtliga lokalavdelningar i studieförbunden har tillfrågats om hur nedskärningarna har påverkat organisation och verksamhet. Av de svarande

² Se exempelvis Replokalkris i musiksverige (Studieförbunden 2024), Nu lämnar studieförbunden flera orter (Studieförbunden 2024), De drabbas när studieförbunden skär ner (Studieförbunden 2024).

³ Nedskärningarnas konsekvenser (Folkbildningsrådet 2025).

uppgger 84 procent att de har minskat på personal. 76 procent har minskat på stödet till föreningar och 69 procent upplever att inte kan stödja studiecirkelarna på samma sätt. Vidare har 69 procent av de svarande lokalavdelningarna behövt säga upp lokaler.

De svarande avdelningarna hade tillsammans år 2022 lokaler i 393 kommuner och personal anställd (arbetsställen) i 368 kommuner. År 2024 hade antalet kommuner där avdelningarna hade lokaler minskat till 336 (en minskning med nästan 15 procent) och där de hade anställd personal minskat till 334 (en minskning med nästan 10 procent). Antalet anställda omräknat till heltider har minskat med 211, vilket är drygt 15 procent. Avdelningarna uppgger också att de behöver överge mindre tätorter eller stadsdelar i kommuner och till en mindre grad även hela kommuner. Det sistnämnda gäller framför allt de mindre kommunerna (under medianstorlek), medan att överge tätorter eller stadsdelar sker inom alla slags kommuner.

Avdelningarna anger att de kommer att fortsätta med att säga upp lokaler och minska på personalstyrkan om resurser inte tillförs. Tendensen att överge mindre tätorter eller stadsdelar respektive hela kommuner kommer också att fortsätta. Besparingarna har försvagat och kommer att fortsätta slå mot studieförbundens infrastruktur, vilket i förlängningen kommer göra det svårare för dem att genomföra sitt uppdrag.

Den bild som framkommer i enkäten till studieförbundens lokalavdelningar bekräftas också i stort av en enkät till deltagare i verksamheten. De flesta deltagare som svarat, framför allt de som deltagit under en längre sammanhängande period, har märkt av eller hört talas om besparingar. Det deltagarna främst har mött är minskat ekonomiskt stöd till studiecirkel och en ökad kostnad för deltagande. Men vanligt förekommande svar är också minskat antal anställda på studieförbunden och ett minskat utbud av studiecirkel.

Studieförbunden vill fortsatt erbjuda möjligheter till kunskap och kompetens, bildning, kultur, mötesplatser och demokratiska samtal i hela Sverige. Det är särskilt viktigt att värna att verksamheten kan finnas och utvecklas i de delar av landet där tillgången till formella utbildningsmöjligheter och kultur är sämre än på andra håll. Detsamma gäller verksamhet för grupper som i lägre grad än andra har tagit del av samhällets utbildnings- och kulturutbud, till exempel många personer med funktionsnedsättning, med kort utbildningsbakgrund eller som är utrikes födda.

Nedskärningarna av statsbidraget till studieförbunden med 250 miljoner kronor år 2024 och 100 miljoner kronor 2025 samt aviserade 150 miljoner kronor 2026 får stora konsekvenser för studieförbundens möjlighet att bedriva folkbildning i hela landet. Anslaget behöver på sikt återställas i sin helhet för att studieförbundens landstäckande infrastruktur ska kunna bevaras.

Särskilda satsningar

Folkbildningsrådets ambition är att stärka och synliggöra folkbildningens bidrag till samhällsnytta inom fler samhällsområden. Det handlar både om att utöka befintlig verksamhet, och att bidra till att studieförbund och folkhögskolor arbetar inom nya samhällsområden.

Kompetensförsörjning genom folkbildning

Folkbildningsrådets förslag

- Att 210 (200 + 10) miljoner kronor 2026, 366 miljoner kronor 2027 samt 366 miljoner kronor 2028 tillförs anslag 14:2 motsvarande 4 000 årsstudieplatser på yrkesinriktade utbildningar på folkhögskola.
- Att 20 miljoner kronor 2026, 40 miljoner 2027 samt 80 miljoner kronor 2028 tillförs anslag 14:1 för genomförande av försöksverksamheter inom ramen för studiecirkel i kursform med inriktning på yrkessvenska för personer långt från arbetsmarknaden.

Skälen för förslagen

SCB rapporterar att arbetslösheten stiger. I januari 2025 var nästan 592 000 personer arbetslösa, en ökning med 114 000 jämfört med året innan. Ungefär lika många kvinnor (292 000) som män (300 000) är utan arbete. 29 procent är långtidsarbetslösa. Många ungdomar står utanför arbetsmarknaden. Särskilt utsatta är de som inte har en gymnasieutbildning.⁴ Trots detta uppger nästan 60 procent av arbetsgivarna att de har upplevt problem med att rekrytera personer med önskad kompetens (*Så utvecklas arbetsmarknaden 2024–2026*, Arbetsförmedlingen). Detta hämmar Sveriges tillväxt.

Det finns en stor kompetensbrist inom branscherna hälso- och sjukvård men även inom pedagogik, teknik och data/IT. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) uppger att om ingenting förändras kommer demografin att leda till att antalet anställda inom äldreomsorgen behöver öka med 32 procent – 65 600 personer – fram till 2033. Även inom hälso- och sjukvården leder den demografiska

⁴ Arbetskraftsundersökningarna, SCB januari 2025.

utvecklingen till att behoven av anställda ökar. Den redan stora efterfrågan på undersköterskor, vårdbiträden och sjuksköterskor förväntas därmed att bli än större under kommande år.

För att stärka landets kompetensförsörjning, bidra till en förbättrad matchning på arbetsmarknaden och därmed en starkare tillväxt föreslår Folkbildningsrådet att 2 000 nya årsstudieplatser tillförs folkhögskolan med start hösten 2026 för att utökas med ytterligare 2 000 platser 2027 (helårseffekt 4 000 årsstudieplatser) och därefter permanentas. Platserna bör i ett första skede inriktas på utbildningar till yrken där det finns stora regionala kompetensförsörjningsbehov och där folkhögskolans utbildningar och pedagogik tidigare visat sig framgångsrika, till exempel inom vård och omsorg, socialpedagogik och serviceyrken. Kostnaden beräknas till 200 miljoner kronor 2026 (halvårseffekt) och därefter 356 miljoner kronor per år. Platserna föreslås helfinansieras med statsbidrag hösten 2026. Folkbildningsrådet anser att platserna bör kunna delfinansieras av regionerna från och med 2027.

Folkhögskolorna har omvitnat stor omställningsförmåga. Under perioden 2020 till 2022 genomförde folkhögskolan en särskild satsning på yrkesutbildning på folkhögskola. Hela 95 procent av deltagarna som påbörjade en yrkesutbildning på folkhögskola fullföljde den. Hälften av platserna var öronmärkta för utbildning inom vård och omsorg, men folkhögskolan genomförde även en stor bredd av andra yrkesutbildningar utifrån regionala och lokala behov, till exempel kock, fastighetsskötare, sågverksarbetare, lastbilschaufför och olika utbildningar inom IT-området. Folkhögskolorna byggde upp verksamhet som svarade upp mot behoven av fler utbildningsplatser och platserna fördelades efter ansökan till Folkbildningsrådet.

Undersökningar visar att deltagare med funktionsnedsättning oftare än andra går på folkhögskola för att komma vidare till studier och arbete. Folkhögskolan är en mycket viktig resurs för denna grupp. Andelen deltagare med funktionsnedsättning är högre i eftergymnasiala yrkesinriktade särskilda kurser än i övriga särskilda kurser.⁵ Uppföljningen av funktionshinderspolitiken visar på nedslående siffror vad gäller deltagande i arbetskraften och sysselsättning för personer med funktionsnedsättning. Etableringen skjuts framåt långt i tiden för ungdomar som varken arbetar eller studerar och har neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Folkhögskolorna, som har lång erfarenhet av utbildning för målgrupper som står långt från arbetsmarknaden, kan komplettera utbudet av yrkesutbildning för att nå dessa grupper.

⁵ År 2023 var andelen deltagare med funktionsnedsättning totalt i särskilda kurser 15 procent, medan den var 22 procent i eftergymnasial yrkesinriktad utbildning om minst två år.

Även studieförbunden kan bidra till landets kompetensförsörjning med kortare yrkesinriktade utbildningar, förslagsvis genom studiecirkel i kursform med inriktning på stärkta kunskaper i yrkessvenska för personer långt från arbetsmarknaden. Studiecirkel i kursform är en ny verksamhetsform sedan 2024 som riktar sig till deltagare med kortare utbildningsbakgrund eller som står långt från arbetsmarknaden. Medlen för denna försöksverksamhet föreslås fördelas efter ansökan från studieförbunden. Efter utvärdering kan verksamheten förstärkas under 2027 och 2028.

Regional samordning av folkbildningens utbildningserbjudande

Sveriges 21 regioner är ansvariga för att bedöma sitt kompetensbehov inom offentlig och privat sektor. Kommuner samverkar för planering, dimensionering och erbjudande om utbildningar inom gymnasieskolan och komvux. Det saknas dock i dag samlade regionala underlag och erbjudanden från folkbildningens sida om hur folkhögskolor och studieförbund kan möta regionala kompetensförsörjningsbehov. En jämförelse kan göras med Skolverkets planeringsunderlag, vars syfte är att ge stöd åt huvudmän när de tillsammans planerar, dimensionerar och erbjuder gymnasial utbildning.

Landets 155 folkhögskolor, med sina ordinarie 32 000 årsstudieplatser och förhoppningsvis ett nytt uppdrag från hösten 2026 att genomföra yrkesutbildningar inom bristyrken, skulle kunna spela en större roll när respektive region planerar, dimensionerar och erbjuder olika utbildningar som matchar både arbetsmarknadens behov och vuxnas efterfrågan och önskemål om utbildningsväg. Även studieförbunden har möjlighet att möta efterfrågan på kortare yrkesinriktade utbildningar.

För att folkbildningens potential att bidra till den regionala kompetensförsörjningen ska kunna tas tillvara behöver folkhögskolornas och studieförbundens utbud regelbundet kartläggas och jämföras med de regionala behoven eftersom dessa ser olika ut i olika delar av landet. Detta kan ske genom att Folkbildningsrådet med stöd av regionala kontakter på bland annat folkhögskolor sammanställer planeringsunderlag avseende folkbildningens utbildningserbjudande motsvarande de underlag som Skolverket tar fram. På så sätt kan folkhögskolor och studieförbund få möjlighet att följa kompetensbehoven inom respektive region, inventera vilket utbildningsutbud som finns tillgängligt och ges möjlighet att anpassa utbudet för att det ska motsvara behoven.

Folkbildningsrådet föreslås tillföras 10 miljoner kronor årligen för att ta fram regionala planeringsunderlag avseende folkhögskolor och studieförbund samt

fördela och följa upp medel för regional kompetensförsörjning på folkhögskola och inom studieförbund.

Studiemotiverande folkhögskolekurs

Folkbildningsrådet och Arbetsförmedlingen har en pågående dialog om hur studiemotiverande folkhögskolekurs kan utvecklas för att bättre motsvara målgruppernas behov. Då behovet av insatser riktade till unga som varken arbetar eller studerar och människor som står långt från arbetsmarknaden till exempel på grund av bristande språkkunskaper är stort, är det angeläget att så snabbt som möjligt få bättre anpassade insatser på plats.

Kompetenslyft om AI och digital delaktighet

Folkbildningsrådets förslag

- 100 miljoner kronor tillförs årligen 2026–2028 för att studieförbunden ska kunna genomföra kunskapshöjande insatser om AI och digital delaktighet. Folkbildningsrådet uppskattar att satsningen skulle omfatta 15 000 kostnadsfria studiecirklar och workshoppar samt 10 000 föreläsningar per år.
- 20 miljoner tillförs 2026 till ett särskilt stöd för kompetensutveckling på de 155 folkhögskolorna.

Skälen för förslagen

AI-kommissionen föreslår i sitt slutbetänkande *AI-kommissionens Färdplan för Sverige*⁶ att 100 miljoner kronor per år avsätts i fem år framöver till insatser för ökad kunskap om artificiell intelligens (AI) genom folkbildning. Folkbildningsrådet delar kommissionens analys om behovet av att öka kunskapen om AI bland befolkningen. Det finns en digital klyfta som ställer medborgare utanför samhället och som riskerar att växa snabbt. Kommissionen sätter även ljuset på behovet av källkritik och mediekunskap. Folkbildningsrådet vill i sammanhanget särskilt poängtera vikten av att äldre, personer med funktionsnedsättning och personer med utländsk bakgrund som saknar god förankring i samhället inte hamnar vid sidan om utvecklingen. Det skulle medföra risk för ett digitalt utanförskap liksom för att de blir måltavlor för dem som vill sprida desinformation och skapa otrygghet och instabilitet, eller för bedragare.

⁶ AI-kommissionens Färdplan för Sverige (SOU 2025:12).

AI-kommissionen lyfter fram att folkbildningen vilar på grundidéer om livslångt lärande, aktivt medborgarskap och demokratiskt deltagande. Kommissionen anser att svensk folkbildning erbjuder utmärkta möjligheter att sprida kunskap om AI till allmänheten, såväl om möjligheterna med AI som om riskerna. Särskilt angelägen är möjligheten att nå ut till grupper med ett högre digitalt utanförskap, såsom personer med funktionsnedsättning och äldre. Även regeringen har betonat folkbildningens betydelse i arbetet för att stärka Sveriges AI-kompetens och att minska det digitala utanförskapet.

Studieförbund och folkhögskolor finns i hela landet och folkbildningen har många gånger visat förmåga att snabbt kunna nå ut och att anpassa utbildning och bildning för olika målgrupper. Det är angeläget att här och nu öka medvetenheten och förståelsen för AI, bidra till ökad kompetens om hur verktygen kan användas och hur de påverkar våra liv. Mediekunskap och källkritik blir allt viktigare i en värld där det kan vara svårt att skilja på vad som är fiktion och verklighet. Fler behöver kunskap om hur AI påverkar kultur och samhälle.

Studieförbunden har redan i dag verksamhet för att öka den digitala delaktigheten. Genom den föreslagna satsningen skulle studieförbunden kunna erbjuda en kostnadsfri kvalitetssäkrad grundläggande utbildning om AI på 9 till 12 studietimmar, föreläsningar och workshoppar runt om i landet. Folkbildningsrådet uppskattar att satsningen skulle omfatta 15 000 studiecirkel och workshoppar samt 10 000 föreläsningar per år.

Folkhögskolorna når årligen cirka 58 000 deltagare genom sina långa kurser och cirka 38 000 deltagare genom de korta kurserna. En stor andel av deltagarna står långt ifrån arbetsmarknaden och många har någon form av funktionsnedsättning. Frågor om AI, desinformation och källkritik bör ingå som ett självklart inslag i folkhögskolans utbildningar för att motverka att delar av befolkningen hamnar vid sidan om det övriga samhällets kunskapsutveckling och därmed blir en sårbar grupp för till exempel desinformation och bedrägerier. För att kunskap om AI ska kunna integreras i kurserna behöver folkhögskolans lärare ges kompetensutveckling på området. Många folkhögskolor har börjat integrera inslag om AI redan i dag men på grund av folkhögskolornas försämrade ekonomi behöver medel tillföras om AI ska kunna slå igenom i utbildningarna mer systematiskt. Mot den bakgrunden föreslås ett särskilt stöd för kompetensutveckling på de 155 folkhögskolorna till en total kostnad om 20 miljoner kronor. Beloppet bygger på uppskattningen att de 155 skolorna behöver ge tre dagars kompetensutveckling till tio anställda vardera, i första hand lärare.

Folkbildning för stärkt beredskap och civilt försvar

Folkbildningsrådets förslag

- 100 miljoner kronor tillförs studieförbunden årligen 2026–2028 för kunskapshöjande insatser för stärkt beredskap och civilt försvar. Genom satsningen kan 50 000 personer få fördjupade kunskaper så att beredskap, försvarsvilja och motståndskraft stärks.
- 50 miljoner kronor tillförs folkhögskolan årligen 2026–2028 för utbildningar till yrken som är särskilt viktiga vid kris samt för kunskapshöjande insatser i generella frågor om krisberedskap.

Skälen för förslagen

Samhället behöver vara bättre rustat för kris och krig. God beredskap, försvarsvilja och motståndskraft förutsätter att det finns ett starkt engagemang och en bred förståelse hos allmänheten och att det finns möjligheter för människor från alla delar av samhället att öka sin kunskap i beredskapsfrågorna. Det civila samhället har en central roll för att nå befolkningen brett och bygga delaktighet, beredskap, försvarsvilja och motståndskraft.

Studieförbunden med sina 350 nationella medlems- och samverkansorganisationer och 15 000 samarbetsorganisationer lokalt utgör ett tätt och landsomfattande nätverk som snabbt skulle kunna aktiveras i en krissituation. Starkt förankrade i civilsamhället finns studieförbunden som en av få aktörer representerade i landets alla kommuner och når en mångfald av människor. Studieförbunden kan därmed bidra till att öka hemberedskapen hos privatpersoner och stärka försvarsviljan och motståndskraften brett i samhället.

Erfarenheter från moderna konflikter, inte minst kriget i Ukraina, visar också att kulturinstitutioner och kulturutövare påtagligt kan bidra till att stärka motståndskraft och försvarsvilja under höjd beredskap och krig. Även här spelar studieförbunden en viktig roll genom mötesplatser för kulturlivet, det stöd de ger till amatörkulturen och som viktig arbetsgivare för många kulturskapare.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har relativt nyligen skickat ut broschyren *Om krisen eller kriget kommer* till landets alla hushåll. Detta är en viktig informationsinsats. MSB har också fördelat 33 miljoner kronor i uppdragsersättning till ideella organisationer för att de ska öka den enskildes förmåga att förebygga och hantera olyckor, allvarliga händelser och kriser samt hantera konsekvenser av höjd beredskap och ytterst krig.

Folkbildningsrådet bedömer att det finns behov av att komplettera de insatser som redan görs genom bredare kunskapshöjande insatser runt om i landet. Denna bild delas av MSB, som Folkbildningsrådet för dialog med för att kunna planera en folkbildningssatsning som på ett bra sätt kompletterar övriga aktörers arbete.

Folkbildningsrådet föreslår en treårig satsning varigenom studieförbunden kan nå 50 000 medborgare i hela landet genom beredskapscirklar, föreläsningar och utbildningar årligen. Studieförbundens olika profiler omfattar demokrati, jämlikhet, samhällsfrågor, natur, friluftsliv, språk, kultur, livsfrågor, ledarskap och personlig utveckling. Därigenom kan förbunden bidra med olika aspekter av motståndskraft och försvarsvilja, och nå ut brett bland den svenska befolkningen. Särskilt viktiga målgrupper för insatsen är personer med funktionsnedsättning, äldre och personer som är nya i Sverige.

Folkhögskolan har en lång tradition av att skapa och anpassa utbildningar efter nationella behov och utifrån lokala förutsättningar. Via landets 155 folkhögskolor når utbildningssatsningar snabbt ut över hela landet och genom sin tillgång till lokaler, pedagogisk personal och nära kontakt med deltagargrupper har skolorna alla förutsättningar för att bli viktiga utbildningsanordnare i samband med kris och konflikt.

På landets folkhögskolor genomförs redan i dag yrkeskurser med beredskapskoppling. Med riktade resurser kan folkhögskolan snabbt utöka och utvidga denna verksamhet för att bidra med fler utbildningar som är särskilt viktiga vid kris och konflikt. Det kan handla om yrken relaterade till sjukvårdens behov men även kurser i syfte att bygga och återuppbygga samhället, till stöd för infrastruktur, till exempel inom VVS, el och transporter. För att långsiktigt utveckla och säkerställa denna verksamhet föreslår Folkbildningsrådet att 35 miljoner kronor tillförs folkhögskolan årligen 2026 till 2028 för att finansiera 480 årsstudieplatser per år.

Folkhögskolorna har också goda förutsättningar att genomföra kunskapshöjande insatser i generella frågor om krisberedskap för närsamhället. Folkbildningsrådet föreslår att 15 miljoner kronor tillförs folkhögskolan årligen 2026 till 2028 för kunskapshöjande insatser för lokalbefolkningen och deltagare på folkhögskola. Verksamheten föreslås genomföras som korta kurser och kan med fördel utformas i nära samverkan med folkhögskolornas huvudmannorganisationer inom civilsamhället och regioner. Via denna utbildningssatsning kan folkhögskolan nå cirka 10 000 deltagare per verksamhetsår.

